

שיעור מספר 10*
26 נובמבר – 2 דצמבר

זעמו של אליהוא

שבת אחר הצהריים

קיראו את הפסוקים הבאים לקראת שיעור השבת השבועי: איוב 28: 13, איוב 28: 28, איוב 5-1: 32, איוב 15-10: 34, יחזקאל 17-12: 28, איוב 10-2: 1.

פסוק לשינון: "כִּי-גָבְהוּ שָׁמַיִם מֵאָרֶץ כֵּן גָּבְהוּ דְרָכֵי מִדְרָגְתֵיכֶם וּמַחְשְׁבֹתַי מִמַּחְשְׁבֹתֵיכֶם" ישעיה 55: 9

ובכן, כך נמשך הקרב המילולי של איוב ואותם שלושה גברים, במילים שלעיתים היו עמוקות, יפות ונכונות. לעיתים קרובות אנשים מצטטים את ספר איוב, את המשפטים של אליפז, בלדד וצופר. כמובן שזה קורה, כפי שראינו, מכיוון שהם אמרו הרבה דברים נכונים. הם פשוט אמרו אותם במקום, בזמן ובנסיבות הלא נכונות. מה שאמור להנחות אותנו במצב דומה אלו הן מילים מתוך משלי 11-13: 25:

"תְּפֹחֵי זָהָב בְּמִשְׁכָּבוֹת כֶּסֶף דָּבָר דָּבָר עַל-אֶפְנֵי נֶזֶם זָהָב וְחֲלֵי-כֶתֶם מוֹכִיחַ חָכָם עַל-אֶזְוֵן שְׂמֵעַת; כִּצְנֹת שֶׁלֶג בְּיוֹם קִצִּיר צִיר נֶאֱמָן לְשִׁלְחָיו וְנֶפֶשׁ אֲדָנָיו יִשִּׁי".

לצערינו, זה לא מה שאיוב שמע מחבריו. למעשה, הבעיה רק מחמירה, אחרי ששלושה אנשים אמרו לאיוב שהוא טועה ואז מופיע עוד אחד.

* לימדו את השיעור השבועי לקראת שבת ה-3 בדצמבר.

המנחמים העלובים

אפילו אחרי הצהרתו העוצמתית של איוב על אמונתו (איוב 16, 15: 13), המאבק המילולי נמשך. לאורך פרקים רבים אותם הגברים מדברים הלוך ושוב על אותו נושא, נאבקים בשאלות עמוקות וחשובות לגבי אלוהים, חטא, מוות, צדק, רשע, חכמה וטבעה החולף של אנושות.

אילו אמיתות מבטאים הפסוקים הבאים?

איוב 28: 13

איוב 14-16: 15

איוב 25-27: 19

איוב 28: 28

לאורך כל הפרקים הללו, המאבק ממשיך ואף צד אינו מוותר על עמדתו. אליפו, בלדד וצופר, כל אחד בדרכו, כל אחד לפי סדרו אינם מוותרים במאבקם בנושא הגמול המגיע לאנשים על חייהם; לכן, מה שפקד את איוב אמור להיות העונש על מעשיו. בינתיים, איוב ממשיך לקונן על מר גורלו, והוא בטוח שאינו ראוי לסבל הזה. הלוך ושוב הם מתווכחים בניהם וכל "מנחם" מאשים את איוב בהשמעת שב של מילים חסרות משמעות ואיוב מחזיר להם.

בסופו של דבר, אף אחד מהם, כולל איוב, לא הבין את מה שקורה. כיצד הם יכלו להבין? הם דיברו מנקודת מבט אנושית אשר מוגבלת מאוד. אילו היינו יכולים להפיק לקח כלשהו מתוך ספר איוב (לקח שאמור להיות מובן בייחוד אחרי הנאומים של אותם שלושה גברים), הוא לקח זה שכולנו צריכים ענווה כאשר אנו מצהירים דבר הקשור לאלוהים ולפעולתו. אנו יכולים לדעת את האמת ואף הרבה אמיתות, אך לעיתים – כפי שראינו את זה עם שלושה חברי איוב – לא בהכרח אנו יודעים מהי הדרך הטובה ביותר למימוש אותן האמיתות שאנו יודעים.

התבוננו בדברי הטבע. כיצד ההתבוננות הזאת בלבד ממחישה לנו את מוגבלות הידע שלנו אפילו לגבי הדברים הפשוטים ביותר?

אליהוא מגן על אלוהים

לאורך השנים נכתבו פרשנויות רבות לגבי אליהוא ונאומו, וחלק רואים את נאומו כנקודת מפנה בכיוון הדיון כולו. עדיין, לא כל כך קל לראות משהו חדש או פורץ דרך במה שאליהו מוסיף וכיצד הוא משנה את הדינמיקה של הדיון. ההיפך, נראה שהוא בעיקר מביא את אותם הטעונונים ששלושת האחרים אמרו בנסינום להגן על אופיו של אלוהים נגד האישום של איוב בחוסר הוגנות שבסבלו.

קראו איוב 15:10-34. אילו אמיתות אליהו אומר כאן? כיצד הן מקבילות לדברי שלושת הגברים האחרים? ולמרות שדבריו הם נכונים, מדוע הם אינם מתאימים למצב הנוכחי?

ייתכן שאליהוא, בדומה לשלושת האחרים, חושש שאלוהים הוא לא כזה, כמו שהוא מתאר לעצמו. הם רוצים להאמין בחסדותו ובצדקתו ובכוחו של אלוהים; ובכן מה עושה אליהוא מלבד שהוא משמיע אמיתות לגבי חסדותו, צדקתו וכוחו של אלוהים?
 "כי-עִינֵנו על-דִּרְכֵי-אֵישׁ וְכָל-צַעֲדֵנו יִרְאֶה אֵין-חֶשֶׁד וְאֵין צִלְמֹנֹת לְהַסְתֵּר שֵׁם פְּעִלֵי אָנוּ"
 (איוב 21, 22: 34).

הֵן-אֵל כְּבִיר וְלֹא יִמָּאֵס כְּבִיר כֹּחַ לֵב לֹא-יִחִיָּה רָשָׁע וּמִשְׁפַּט עֲנִיִּים יִתֵּן; לֹא-יִגְרַע מִצַּדִּיק עֵינָיו וְאֶת-מְלָכִים לְכַסּא וַיִּשְׁיבֵם לְנֹצַח וַיִּגְבְּהוּ" (איוב 7-5: 36).
 "שְׂדֵי לֹא-מִצְאָנָהוּ שְׂגִיא-כֹחַ וּמִשְׁפַּט וְרֵב-צַדִּיקָה לֹא יַעֲנֶה; לָכֵן יִרְאוּהוּ אֲנָשִׁים לֹא-יִרְאֶה כָּל-חֲכָמֵי-לֵב" (איוב 23, 24: 37).

אם כל זה נכון, אזי יכולה להיות רק מסקנה אחת הגיונית – איוב מקבל את מה שהוא ראוי לו. מה עוד זה יכול להיות? לכן, אליהו מנסה לסנגר על הבנתו האישית של אלוהים מול הרוע הנוראי אשר פקד איש כל כך טוב, איוב.
האם היו זמנים שבהם חששתם שתאבדו את אמונתכם? כיצד נהגתם? במבט לאחור, כיצד הייתם מתנהגים אחרת?

הרוע החסר-היגיון

כל ארבעת הגברים הללו שמאמינים באלוהים, מאמינים בצידקתו, מצאו את עצמם ניצבים מול דילמה: כיצד אפשר להסביר את מצבו של איוב מנקודת מבט הגיונית וסבירה כך שתעלה בקנה אחד עם הבנתם של אופיו של אלוהים. למרבה הצער, הם הגיעו לנקודת מבט שגויה בעיקר בניסיון הבנתם את הרוע בכלל או לפחות את האסון שפקד את איוב.

אלן ג'יי וייט כותבת הערה מדהימה בענייני זה. "בלתי אפשרי להסביר מהו מקורו של החטא כמו גם לספק סיבה לקיומו... חטא הוא פולש, אשר לנוכחותו לא ניתן להביא שום הסבר. הוא סודי, שאין להסבירו; לתרץ אותו משמעו להגן עליו. אילו היה תירוץ כלשהו לקיומו או סיבה כלשהי להיווצרותו זה בעצמו היה מהווה חטא." (העימות הגדול, עמ' 492, 493).

למרות שהיא משתמשת במילה חטא, אנו יכולים להחליף את המילה הזאת במילה אחרת שיש לה את אותה המשמעות – רוע. ואז הציטוט יראה כך: בלתי אפשרי להסביר מהו מקורו של הרוע כמו גם לספק סיבה לקיומו... רוע הוא פולש, אשר לנוכחותו לא ניתן להביא שום הסבר. הוא סודי, שאין להסבירו; לתרץ אותו משמעו להגן עליו. אילו היה תירוץ כלשהו לקיומו או סיבה כלשהי להיווצרותו זה בעצמו היה מהווה רוע.

כל פעם שקורה אסון כלשהו אפשר לשמוע אנשים שאומרים: "איננו מבינים זאת". או "אין בזה שום משמעות". זאת הייתה תלונתו העיקרית של איוב.

יש סיבה ברורה מדוע איוב וחבריו לא רואים שום משמעות: לרוע בעצם אין משמעות. אילו יכולנו להבין זאת, אילו הייתה לו משמעות כלשהי, אילו הוא יכל להיות הגיוני ורציונאלי, זה כבר לא היה טרגי, הרי הרוע היה משרת מטרה כלשהי.

קראו את הפסוקים הבאים על נפילתו של שטן ומקורו של הרוע. האם ישנה משמעות כלשהי בנפילתו? (יחזקאל 17-12:28).

הנה ייצור מושלם שנברא ע"י אלוהים מושלם בסביבה מושלמת. הוא נשגב, מלא חכמה, מושלם ביופיו, מכוסה באבנים יקרות, "כרוב-ממשח" אשר "שהה בהר אדוני". ולמרות כל הדברים הללו שניתנו לו, הייצור הזה פיגם את עצמו והרשה לרוע לנצח אותו. מה יכול להיות חסר היגיון יותר מאשר הרוע שתוקף את השטן?

מה אומר ניסיונכם על החוסר ההיגיון וחוסר היכולת להסביר את הרוע?

האתגר של האמונה

ברור שהדמויות הראשיות של ספר איוב הם בני מוות פשוטים אשר "רואים במראה במעורפל" (האגרת הראשונה לקורינתים 12: 13), ומדברים מתוך פרספקטיבה מוגבלת מאוד, עם הבנה מאוד מוגבלת של הטבע הפיזי של העולם ועוד פחות הבנה של הטבע הרוחני. מעניין גם לראות שאף אחד מתוך שלושת הגברים בכל הדיונים הללו על הרוע שתוקף את איוב, כולל איוב עצמו, אינו דן בתפקידו של השטן – הסיבה הישירה והמיידיית לכל הסבל של איוב. ולמרות כל ביטחונם בצדקתם, בייחוד ביטחונם של אליהו (ראו איוב 4-1: 36), ניסיונותיהם להסביר את הסבל של איוב נכשלו כולם. וכמוכן שאיוב ידע שניסיונותיהם נכשלו.

אפילו שיש לנו הבנה של ההיבט הקוסמי של סבלו של איוב, עד כמה יכולים אנו להסביר את את הרוע שתקף את איוב? קראו שוב את איוב 10: 2-1. גם אם כל זה גלוי לנו, אילו שאלות אחרות נותרת ללא מענה?

בפרקים הראשונים של הספר אנו קוראים את הרקע שלא היה ידוע לאף איש מתוך גיבורי הסיפור. אף על פי כן, נותרות שאלות ללא מענה. כפי שראינו, איוב היה רחוק מן הרע ככול האפשר, וזו הייתה דווקא צדקתו שהביא את אלוהים להזכירו בפני השטן. אזי, צידקתו של איוב היא זאת שהביאה עליו את כל הצרות הללו? כיצד עלינו להבין זאת? ואפילו אם איוב היה יודע את כל זה, אולי הוא היה אומר: "אלוהים, בבקשה, תשתמש במשהו אחר. תחזיר לי את ילדי, את רכושי ואת בריאותי!" איוב לא התנדב להיות שפן ניסויים. מי היה רוצה להיות? לכן, האם כל זה היה הוגן כלפי איוב ומשפחתו? בין כה וכה, למרות ששטן הפסיד בהתערבותו עם אלוהים, הוא לא הובס סופית (התגלות 12: 12); אז מה הייתה המטרה של כל זה? נוסף על כך, האם יצא משהו טוב ממה שקרה, האם זה היה שווה את המוות של כל האנשים הללו וכל הסבל שאיוב עבר? אילו השאלות האלה נותרו אצלנו (למרות שישנן תשובות חלקיות), דמיינו לעצמכם כמה שאלות היו לאיוב!

והנה אחד השיעורים החשובים ביותר שאנו יכולים ללמוד מתוך ספר איוב: לחיות על פי אמונה ולא על פי מראה העיניים; לבטוח באלוהים ולהישאר נאמנים לו, אפילו כאשר איננו יכולים למצוא כל הסבר הגיוני למה שקורה לנו, כפי שהיה עם איוב. איננו חיים על פי אמונה כאשר הכל מוסבר בצורה הגיונית. אנחנו חיים על פי האמונה כאשר, בדומה לאיוב, אנחנו בוטחים וממושמעים לאלוהים, אפילו אם איננו רואים משמעות כלשהי במה שקורה איתנו.

באילו דברים עליך לבטוח באלוהים, אפילו אם אינך מבין אותם? כיצד אתם יכולים להמשיך ולבנות את את הביטחון הזה, אפילו כשאינכם מקבלים תשובות?

נקודות למחשבה

בדיוני לגבי האמונה וההיגיון, הסופר ג'ון חדלי ברוק כותב על הפילוסוף הגרמני עמנואל קאנט (1724-1804) וניסיונותיו להבין את המוגבלות של ידע האדם, במיוחד כשמדובר על פעולותיו של אלוהים. עבור קאנט "השאלה של הצדקת האלוהים בפני האדם הייתה עניין של אמונה ולא של ידע. קאנט בחר באיוב כדוגמה של ההעמדה האותנטית בעת המצוקה, אשר למרות שהכל נשלל ממנו, שמר על לב טהור. למרות שהוא נכנע בפני הגזירה משמים, הוא סירב לקבל את הסבר ההגיוני של חבריו לחוסר מזל. חוזקו של עמדת איוב הייתה בידיעתו: מה היו מחשבותיו של אלוהים כאשר הוא הטיל את כל הצרות על ראשו של איוב" (Science and Religion, New York: (Cambridge University Press, 2006, pp. 207, 208).

שלושת הגברים הללו וגם אליהוא חשבו שהם יכולים להסביר את מה שקרה לאיוב בעזרת יחסי סיבה ותוצאה פשוטים. הסיבה הייתה חטאו של איוב; התוצאה הייתה סבל. מה יכול להיות ברור יותר, מתאים מבחינה תיאולוגית ולהישמע הגיוני יותר? אף על פי כן, סיבותיהם היו שגויות, וזוהי דוגמה עוצמתית לכך שהמציאות ואלוהים אשר ברא ומקיים אותה לא תמיד מתאימים להבנתנו של פעילות העולם ואלוהים עצמו.

שאלות לדיון:

1. כפי שראינו בכל הדיונים הללו על מצבו הנחות של איוב וסיבותיו, שטן איננו מוזכר אפילו לא פעם אחת. מדוע? מה זה אומר לנו לגבי מוגבלות הבנתם של אותם הגברים, אף על פי כל האמיתות שהם ידעו? מה יכולה ללמד אותנו ההתעלמות הזאת על עצמינו, למרות כל האמיתות שאנו יודעים?
 2. «כאשר אנו לוקחים לידיים את ניהול חיינו ונשענים על חוכמתנו בלבד, אנו לוקחים על עצמינו עול, אשר אלוהים לא נתן לנו, ואנו מנסים לשאת אותו ללא עזרתו... אך כאשר אנחנו באמת מאמינים שאלוהים אוהב אותנו ורוצה רק את טובתנו, אנחנו לא צריכים לדאוג לגבי עתידנו. עלינו לבטוח באלוהים כפי שילדים קטנים בוטחים בהוריהם. ואז כל צרותינו וייסורינו יעלמו, בעת שרצוננו יבלע תחת רצונו של אלוהים.» (Ellen G. White, Thoughts From the Mount of Blessing, pp. 100, 101).
- כיצד אנו יכולים לרכוש ביטחון ואמונה שכאלה? אילו בחירות עכשוויות יעשו את אמונתנו חזקה יותר או חלשה יותר?